

וקשיא, הא בכל שער ושער של העזרה העשוי לכניסה ויציאה, בעינן שמירה. ומדהוּוּ התם שני שערים, ליבעי שתי שמירות!?

אמר אביי: כיון דשני שערי בית המוקד, גבי הדרי הוּוּ קיימי, אחד כנגד חברו, וגם סמוכים היו זה לזה [רא"ש], לכך סגי להוּוּ בחד שומר. שהרי אותו שומר דוי [רואה] להכא, ודוי נמי להכא, ורואה את שניהם כאחד.

שנינו במתניתין: מוקף רובדין של אבן!

והוינן בה: "רובדין" — מאי ניהו?

ומשנינן: גזרתא דאצטבתא [אבנים גזורות] הן. והיו בולטות מן הכותל. דסלקי בהוּוּ [שהיו עולין בהן] לשורת האבנים שמעליהן, שאף הן היו עשויות כאצטבתא, ומשמשות כמקום שכיבה.

וקא סלקא אדעתין, דלאחר שבנו את הכותל, היו מסתתים את האבנים כן.

ומקשינן: ומי הוּוּ מיפלגי אבנים בעזרה? והכתיב "והבית בהבנותו, אבן שלמה מסע נבנה". שבנו כל אבן בשלמותה, שכמו שהביאנו מההר, כך בנאוה. ולא הוסיפו לתקנה במקום הבניה.

אמר אביי: דמתקני לאבנים אלו קודם שהביאום לעזרה⁽⁵⁾. ומייתי מעיקרא, קודם הבנין, שני סוגי אבנים. אבני זוטרטא לשורה העליונה, ואבני רכרכתא לשורה התחתונה. כדכתיב "אבני עֶשֶׂר אמות ואבני שמונה אמות". ואותן שתי אמות שבין השורה התחתונה לשורה שמעליה, שימשו כאצטבה.

שנינו במתניתין: זקני בית אב ישינים שם, על הרובדין!

והוינן בה: ואמאי ישנו שם? ונעיילו מיטות לבית המוקד וישנו עליהם.

ומשנינן: לאו אורח ארעא לעיולי מטות לבית המקדש.

שנינו במתניתין: פרחי כהונה היו ישנים איש על כסותו בארץ!

והוינן בה: אמאי התם, ברישא דמתניתין, קרי להוּוּ לכהנים הצעירים השומרים שם "רובים", ואילו הכא, קרי להוּוּ "פרחי כהונה"?

ומשנינן: אמרי, אין הכי נמי, דלאו היינו הך כז-א הם.

התם, בשומרי בית אבטינס ובית הניצוץ, דעדיין לא מטו למעבד עבודה במקדש —

זרזים. והכריע כהצד הב'.

"לא תבנה אתהן גזית" — במזבח אי אתה בונה גזית. אבל אתה בונה גזית בהיכל ובבית קדשי הקדשים. כי דוקא מזבח שנברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצרים, אינו דין שיבא מקצר על מאריך. מפרש.

ובסוטה מח ב פליגי בה רבי יהודה ורבי נחמיה. וכן אית ליה לרבי נחמיה. אבל רבי

5. והיו חותכין אותן בברזל. שכיון שהיה חוץ לעזרה, מותר לעשות כן. שלא נאמר "ומקבות וגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו", אלא בעזרה עצמה.

וכן איתא במכילתא, בהא דכתיב אצל מזבח

ותשע שמירות אלו היו מבחין לעזרה.

ושאר שלשת המקומות היו:

אחד בלשכת הקרבן [היא לשכת הטלאים, או שהיתה לשכה מיוחדת לבקר בה את הקרבנות ממומין. רא"ש].

ואחד בלשכת הפרוכת [שהיו אורגין שם את הפרוכת].

ואחד בלשכה שאחורי בית הכפורת [קדש הקדשים].

והוינן בה: מנא הני מילי דכ"א מקומות הוו?

אמר רב יהודה מסורא, ואמרי לה, במתניתא תנא: נפקא לה ממנין הלויים ששמרו במשכן בימי דוד. דכתיב התם, "למזרה, הלויים ששה. לצפונה, ליום (2) ארבעה. לנגבה, ליום ארבעה. ולאסופים שנים שנים. לפרבר למערב — ארבעה למסלה, שנים לפרבר". [ולהלן יתבאר לשון הכתוב]. ומדהו כ"א לויים, שמע מינה דככ"א מקומות שמרו. שאם במקום אחד, לא צריך כולי האי. ואם בשביל שתהיה השמירה בצוותא, הוי סגי בשני שומרים.

שלא שמרו שם אלא קטנים הפחותים מי"ג שנה — קרי להו "רובים". ד"נער", מתרגמינן "רביא".

אבל הכא, בכהנים שהיו ישנים בבית המוקד, דכבר גדולים הם, ומטי להו למעבד עבודה [שהרי לשם כך ישנו בבית המוקד, בשביל שיהיו מזומנים למחר לעבודה], קרי להו "פרחי כהונה" (1).

תנן התם: בשלישה מקומות הכהנים שומרים בבית המוקד — בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד.

והלויים שומרים בכ"א מקומות.

בחמשה מקומות — על חמשת שערי הר הבית.

בארבעה מקומות — על ד' פנתיו של הר הבית.

ותשע שמירות אלו היו מבפנים הר הבית.

ובחמשה, על חמשת שערי העזרה.

ובארבעה, על ארבע פנתיו.

שיהיו פני השומרים לצד מזרח כי משם מתחיל היום להאיר. וגזירת הכתוב היא. אי נמי, כדי לשמור על שער המזרח. שעיקר השמירה היא מחמתו, משום שמשמש לכניסה ויציאה של רוב הבאים למקדש. רא"ש.

והראב"ד פירש ד"ליום" היינו שישמרו שם כל היממה, בין ביום ובין בלילה. אבל בשאר מקומות לא שמרו אלא בלילה. (ויעויין לעיל כה ב בהערה 3).

יהודה סבר דבשמיר היו מתקנים את אבני בית המוקד. ודריש לקרא ד"והבית בהבנותו אבן שלמה מסע" — דברים ככתבן. ויעויין במשנה למלך פרק א' מבית הבחירה הלכה ח'.

1. כן כתב המפרש. ויעויין לעיל (כה ב הערה 9) בדעת החולקים.

2. והא דכתיב בצפון ודרום "ליום", פירושו,

להיות בצוותא הוא דתיב גביה דשומר שהיה שם, משום דהפרבר קאי באבראי, שאינו סמוך לשאר המקומות ששמרו בהם, ולכן לא ישב שם לוי אחד שומר לבדו.

אבל בכל יתר המקומות שמר לוי אחד בלבד, ולא הוצרכו לצוותא. משום שכמה שמירות היו בכל צד, והיו סמוכים זה לזה.

ומבארין: מאי "לפרבר"?

אמר רבה בר רב שילא: כמאן דאמר בנוטריקון, "כלפי בר". כלומר מבחוץ.

ואיבעית אימא: לעולם עשרים וארבע מקומות הוו התם, כדכתיב בהאי קרא. ו"שנים שנים" דכתיב באסופים, לעולם ארבעה הוי. וכן ב"פרבר" שני מקומות היו, ולא כדשנינן לעיל. אלא דבתלתא מקומות מינייהו, הויא שמירה דכהנים⁽⁵⁾. ורק בעשרין וחד מקומות, הויא שמירה דלויים⁽⁶⁾. [אבל ביותר משלשה, ליכא

ומקשינן: אמרי, והא הני הלויים השומרים המנייים בקרא — כ"ד הוו?!⁽³⁾ ששה במזרח, וארבעה בצפון, וארבעה בדרום, וארבעה במקום הקרוי בית האסופים [כדכתיב "שנים שנים"], וששה במערב, כדכתיב "לפרבר למערב — ארבעה למסלה, שנים לפרבר". כלומר, ששה שמרו כלפי הפרבר שמבחוץ, למערב. ארבעה במסלה [בסוף הבית למערב], ושניים בפרבר [בצד מערב, מבחוץ]. רא"ש.

אמר אביי: הרי קאמר קרא: "לאסופים שנים". ולא ארבעה כדקאמרת. והא דכתיב "שנים שנים", אינו אלא כפל לשון. שכן הדרך, לכפול את הלשון בסוף הפסוק⁽⁴⁾.

ושוב מקשינן: ואכתי עשרין ותרי הוו, ואמאי תנן "כ"א מקומות"?

ומשנינן: היאך שמירה דפרבר — חד מקום בלבד הוי. והא דכתיב ביה "שנים לפרבר", היינו משום דלוי אחרינא נוסף שם, וכדי

5. ולדעת תוספות שהובאה לעיל (כו ב הערה 1) צריך לומר, דאף שהיו בסך הכל כ"א מקומות, מונה פעמיים את שלשת המקומות ששמרו הכהנים והלויים יחד. שכל מקום מהם נחשב לשתי שמירות. רא"ש.

6. וששה שבמזרח היו: שנים בשתי הפינות המזרחיות של הר הבית, ושנים בשתי הפינות המזרחיות של העזרה, ואחד בשער המזרח שבהר הבית, ואחד בשער נקנור שבעזרת ישראל.

וארבעה שבצפון היו: בשער טדי שבהר הבית, ובשער הניצוץ שבעזרה, ובשער בית המוקד שבעזרה, ואחד בלשכת הקרבן או

3. ומכאן הקשה המשנה למלך לדברי הסמ"ג שהובאו לעיל (כו ב הערה 1), שכתב דהיו הלויים שומרים יחד עם הכהנים באותם ג' מקומות. דלדידה, מאי מקשינן "הני כ"ד הוו" אמתניתין דקתני "והלויים בכ"א מקומות"? והא מתניתין לא איירי אלא במקומות ששמרו הלויים לבדם.

וכתב, דאף לדעת הסמ"ג לא היו הלויים שומרים שם. אלא היו משרתים את הכהנים ששמרו שם. ולהכי מקשינן שפיר, דהא קרא לא איירי אלא משומרים, וכתיב דכ"ד הוו.

4. מפרש. והרא"ש פירש, דהכי קאמר קרא: "ולאסופים" שהם "שנים" (שני מקומות) — שומרים "שנים" היו.

והוינן בה: מאי שנא הר הבית דעבדינן לשמירתו מתוכו ולפנים, בין בשעריו ובין בפנינתיו, ומאי שנא עזרה דעבדינן לשמירתה מבחוץ לה, בין בשעריה ובין בפנותיה?

אמרי: הר הבית, דאי תמה [עייף] השומר מלעמוד ובעי למיתב, מצי יתיב, שהרי הותרה בו ישיבה — עבדינן לשמירה מתוכו. אבל עזרה דאי תמה השומר ובעי למיתב, לא מצי יתיב, דהא אמר מר: אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. הילכך עבדינן לשמירה מבחוץ.

אמר מר: ה' — על ה' שערי העזרה.

ורמינהי: תנן: ז' שערים היו בעזרה. ג' בצפון וג' בדרום. ואחד במערב! ואמאי לא שמרו בכל ז' השערים, אלא בחמשה מהם בלבד (7)?

אמר אביי: תרי שערים מינייהו — לא

לאוקמא בכהנים. שהרי לא מצינו בהם יותר משלש שמירות. כדרשין לעיל, "שומרי", "משמרת", "למשמרת".

ושב מקשינן: איך אמרת דשמירת הכהנים היא מכלל עשרים וארבע השמירות? והא הכא בקרא, "לויים" הוא דכתיב!?

ומשינן: אף כהנים הם בכלל לויים, כדרבי יהושע בן לוי.

דאמר רבי יהושע בן לוי: בכ"ד מקומות נקראו הכהנים "לויים". וזה אחד מהן — "והכהנים הלויים בני צדוק"! ואף קרא דמייתי לעיל, אחד מאותם מקומות הוא.

שנינו לעיל: והלויים בכ"א מקומות. חמשה, על חמשה שערי הר הבית. וארבעה, על ארבע פנותיו — מתוכו. חמשה, על חמשה שערי העזרה. וארבעה, על ארבע פנותיו — מבחוץ.

ושמירת הלויים בבית אבטינס לא נחשבה במנין הכ"א, משום שכבר נכללה באחת מן הפינות. רא"ש.

ולדברי המפרש, לא היתה שם שמירת הלויים כלל. וגם לא בבית המוקד ובבית הניצוץ. ובמקום שני אלו מנה את שני שערי הקרבן.

7. והקשה הרא"ש לדעת רבינו תם (שהיא כדעת הסמ"ג) דכ"א מקומות הם מלבד ג' המקומות ששמרו הלויים עם הכהנים, מאי פריך? והרי שמרו בכל שבעת השערים. אלא שבית המוקד ובית הניצוץ לא נמנו, משום ששם לא שמרו לבדם.

ולמאי דפירש המשנה למלך בדעת הסמ"ג (הובא לעיל בהערה 3), אתי שפיר.

בלשכת הפרוכת שאחד מהם היה בצפון. וארבעה בדרום: שנים בשני שערי חולדה שבהר הבית, ושנים בשני שערי העזרה שבדרום, שער הניצוץ ושער המים.

וששה במערב: שנים בשתי הפינות המערביות של הר הבית דהיינו "שנים לפרבר", ושנים לשתי הפינות המערביות של העזרה, ואחד אחורי בית הכפורת, ואחד בשער המערבי של הר הבית, הקרוי שער קיפונס.

וארבעה שבאסופים [דהיינו לשכות שנוספו על פי הנביא, וכתיב "שנים שנים לאסופים", משום שקודם נתוספו שתי לשכות ואחריהן עוד שתיים] היו: אחד בלשכת הקרבן או לשכת הפרוכת. ועוד שלשה מקומות ששמרו בהם כהנים. כן נראה מדברי הרא"ש.

בשלישה מקומות

והיינו תנא דמתניתין, דאמר: "הלויים שומרים בכ"א מקומות". ושלוש שיטות תנאים איכא בזה.

שנינו במתניתין: לא היו ישנים בבגדי קדש. אלא היו פושטין ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהם!

ודייקנין: שינה הוא דלא הותרה בבגדי כהונה. שמא יפיח בהן וגנאי הוא לבגדי קודש. אבל בהילוך הותרו. ומחלכין הכהנים בהם, אף שלא בשעת עבודה.

שמעת מינה: בגדי כהונה, ניתנו ליהנות בהן! ואין עוברים הכהנים בהנאת לבישתם שלא בשעת עבודה משום מעילה. משום דלב בית דין מתנה עליהם בשעה שהקדישום, שיקדשו על מנת שיהנו כהנים בלבישתן⁽⁹⁾.

ודחינן: אמרי, לאו ראייה היא מהכא. דלעולם, הוא הדין דאפילו הילוך בבגדי

צריכי שימור! והם שער הניצוץ ובית המוקד. שהרי שמרו שם הכהנים מלמעלה, ולא הוצרכו לשמירת הלויים⁽⁸⁾.

רבא אמר: פלוגתא דתנאי היא במנין שערי העזרה.

דתניא: אין פוחתין במקדש מי"ג גזברין [שוערין], ומז' אמרבלין שהיו ממונין על הכל, ואף על הגזברין.

רבי נתן אומר: למה אין פוחתין מי"ג גזברין? — משום שהם כנגד י"ג שערים שהיו במקדש!

דל חמשה שערים דהר הבית, ופשו להו תמניא שערים דעזרה.

אלמא, איכא תנא דאמר תמניא הוו. ופליג אתנא דמתניתין דמדות דקאמר "שבעה שערים היו לעזרה". והכי נמי, איכא תנא דאמר דחמשה שערים בלבד הוו לעזרה.

9. כן כתב המפרש. ונראה דהוא על פי דברי הגמרא בקידושין נ"ד. שהיו מתנין כן, מפני שלא ניתנה תורה למלאכי השרת. ואינם יכולים להפשיטן מיד בגמר העבודה, שלא ישהו עליהן אפילו כהרף עין.

אכן נחלקו בזה רש"י ותוספות שם ס"ו. דמרש"י נראה, דמהאי טעמא הותרה לגמרי מעילה בבגדי כהונה. וכן נראה מדבריו ביומא דף ס'.

אבל תוספות שם כתבו, דמהאי טעמא לא התירו אלא סמוך לזמן העבודה. אבל מיד כשיכולין לפושטם, היו צריכין להפשיטן. וכל שכן דלובשם לכתחלה שלא בזמן עבודה אסור. וכן כתבו ביומא שם. ולדבריהם, צריך עיון בדברי הגמרא כאן.

8. ומכאן הקשה הבאר שבע, לדברי הסמ"ג. שכתב דאף בג' מקומות ששמרו הכהנים שמרו נמי הלויים.

וכן כתב הב"ח בריש מדות, דלא יתכן בדעת אביי לומר כהסמ"ג.

אלא דכבר כתב המשנה למלך דלא קשה מידי. דהסמ"ג יפרש כמו שפירש רבינו שמעיה בריש מדות [וכן כתב הרא"ש], דהשניים דלא בעו שימור הם שני שערי הקרבן שהיו בצפון העזרה ובדרומה. שאותו שבצפון היה בין שער הניצוץ לבית המוקד, שהיתה בהם שמירה. ואותו שבדרום היה בין שער הדלק לשער המים, שאף הם היו שמורים. וכיון שהיתה שמירה בסמוך להם משני צידיהם, לא הוצרכו לשומרם.

שלא מתחת ראשו ממש, אלא לצד הראש. ולא חיישינן דילמא מיגנדר [מתהפך] בשנתו, ונפיל עליהו, ויהיו תחת ראשו, ויבואו לידי בזיון (11).

וקל וחומר הוא. מה בגדי כהונה, ששכיבה עליהם אסורה מדאורייתא משום מעילה, ואפילו הכי מותר להניחם כנגד הראש, ולא חיישינן דלמא מיגנדר ונפיל עליהו, ואתי לידי איסור דאורייתא — תפילין, שאף אם מיגנדר ונפיל עליהו אינו אסור אלא מדרבנן, משום בזיון תפילין, כל שכן דלא גזרינן בהו לאסור הנחתן מהצד.

ומוכחינן כדברי רב פפא: הכי נמי מסתברא, ד"תחת ראשיהן" דקתני, היינו כנגד ראשיהן, ולא תחתם ממש. דאי אמרת תחת ראשיהן ממש, וכדאמרת "בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן", אכתי קשיא. דנחי דניתנו ליהנות בהן, וליכא בזה משום מעילה, מיהו תיפוק ליה דאסור לשכב עליהן משום איסורא דבלאיב, דאיכא בבגדי כהונה (12).

כהונה שלא בשעת עבודה, נמי לא הותר. והא דקתני "לא היו ישנים בהן", לאו דוקא בלבישה בשעת שינה נאסרו, אלא אף כשהם נייעורים. ומשום דבעי למיתנא סיפא "אלא היו פושטין ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהן", לאשמועינן דלא חיישינן שיפוחו בהן מאחר ופשטום [רש"י יומא טז.], קתני נמי רישא "לא היו ישנים".

ושוב מוכחינן: והא אף מדינא דסיפא מוכח דניתנו ליהנות לכהנים. דהא קתני מיהת, "ומניחין אותן תחת ראשיהן". ואף זו הנאה היא. שהרי משתמשים עמם ככסת. שמע מינה: בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם!

אמר רב פפא: אף זו אינה ראייה. דלאו תחת ראשיהם ממש הניחום, אלא אימא "נגד [ליד] ראשיהן" (10)!

אמר רב משרשיא: שמע מינה מתירוצא דרב פפא, דתפילין מן הצד שריין! שבשעה שהולך לישון וחולץ את תפיליו, מותר לו להניחם תחת מראשותיו בין הכר והכסת,

ניתנה תורה למלאכי השרת", לאחר שפשטום אסור לחזור וללבושם שלא בשעת עבודה.

עוד כתב, דאפשר דמשום איסור כלאים נקט הרמב"ם כן.

11. ורש"י ביומא טז א פירש, דאשמועינן, דלא חיישינן שמא יישן בהן ויפיה. וכבר העירו שם תוספות, דמסוגיין נראה דלאו משום הכי הוא, אלא דלמא איגנדר ונפל עליהו.

12. ובענין היתר כלאים בבגדי כהונה, נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפרק ח' מכלי המקדש, הלכה י"א. שכתב שם הרמב"ם: בגדי כהונה מותר ליהנות בהן. (דלמסקנה קיימא לן ד"ניתנו להנות בהן", אף שלא בשעת עבודה). לפיכך

דהרי הכא קאמר דאי ניתנו ליהנות, מותרין בשכיבה אף שפשטן.

והתוספות ישנים שם כתבו, דלאו משום "לב בית דין מתנה" הותרו. דלא שייך משום זה לומר שנתקדשו לחצאין. אלא כיון דניתנו להנות בשעת עבודה, לא קרינן בהו קדשי ה', ולית בהו מעילה.

10. והרמב"ם בפרק ח' מהלכות בית הבחירה הלכה ו', פסק כרב פפא, דהיו מניחין אותן כנגד ראשיהם, ולא תחתיהם.

ואף דפסק ד"בגדי כהונה ניתנו להנות בהן", איכא למימר דדוקא דרך לבישה הותרו. כסף משנה שם.

והמהר"י קורקוס כתב, דלפי הטעם ד"לא

משש בלבד היה עשוי, שפיר איכא למימר דתחת ראשיהם הניחוהו. דהא לית ביה כלאים.

אלא למאן דאמר "אבנטו של כהן הדיוט זהו אבנטו של כהן גדול" – מאי איכא למימר? (1) והא אית ביה כלאים, ואסור בשכיבה. אלא בהכרח ד"נגד ראשיהן" קתני.

וכי תימא לדחות, דכלאים אסורים בלבישה, כדכתיב "לא תלבש שעטנז", וכן בעליה [בהעלאה על גופן] הוא דאסור כלאים, כדכתיב "ובגד כלאים שעטנז לא יעלה

ולא הותר איסור זה אלא לעבודה⁽¹³⁾. ובהכרח דנגד ראשיהן הניחום ולא תחתיהם.

כז-ב אמנם, לא מצינו כלאיים בכל בגדי כהן הדיוט, אלא באבנט. דאבנטו של כהן גדול ודאי היה בו כלאים, לפי שהיה עשוי מתכלת וארגמן ותולעת שני [שהם מיני צמר] ושש [פשתן]. ואם היה אבנטו של כהן הדיוט כאותו אבנט של כהן גדול, אף בו היו כלאים. ופליגי בה תנאי.

וקאמר: **הניחא למאן דאמר "אבנטו של כהן הדיוט לא זהו אבנטו של כהן גדול"**, אלא

ותוספות בחולין ק"י: ובמנחות מ"א, כתבו גם כן כדעת הראב"ד. ופירשו דברי הגמרא בערכין, ד"שלא בעידן עבודה", היינו בגדים שאין ראויין לעבודה.

והבית הלוי חלק א' סימן א', הוכיח דאף לדעת הראב"ד, לא הותרו בגדי כהונה, אלא ביום ולא בלילה. ולפי זה אתי שפיר היטב דברי הגמרא הנ"ל. ד"שלא בעידן עבודה", היינו לילה.

13. ומהא דדוקא השתא קפריך מכלאים, ולא במאי דקאמר לעיל "הא הלוכי מהלכי", הוכיחו תוספות בחולין ק"י: כשיטתם [והיא שיטת הראב"ד שהובאה בהערה 12], דהותרו כלאים בבגדי כהונה, אף שלא בשעת עבודה. ולכך דוקא מהא דהניחו תחת ראשיהן קאמר "תיפוק ליה משום כלאים". שלא התירה תורה אלא לבישה, ולא הצעה.

1. ורש"י ביומא גרס איפכא. הניחא למאן דאמר "אבנטו של כהן גדול זהו אבנטו של כהן הדיוט". וקאי על אבנט כהן גדול דבגדי לבן של יום הכיפורים. שהיה של בוך, ולא היה בו כלאים.

לובשם ביום עבודתו, ואפילו שלא בשעת עבודה. חוץ מן האבנט. שמפני שהוא שעטנז, אסור לכהן הדיוט ללבושו, אלא בשעת עבודה. (דפסק כמאן דאמר "אבנטו של כהן גדול זהו אבנטו של כהן הדיוט").

ובראב"ד שם: לא מחזור מן הגמרא הכי. אל כל היום מותר במקדש.

והשאגת אריה, סימן כ"ט, ביאר סברת מחלוקתם, דהרמב"ם סבירא ליה דכלאים בבגדי כהונה גדר דיחוי הוא, מדין "עשה דוחה לא תעשה". ולכך, רק בעידנא דמיקיים העשה מיעקר הלאו. אבל הראב"ד סבירא ליה, דאינו מדין דיחוי, אלא היתר גמור הוא. ויעויין בבית הלוי חלק א' שנחלק עליו.

ומריש ערכין משמע כדברי הרמב"ם. דאיתא שם: "נהי דבעידן עבודה אשתרי, שלא בעידן עבודה לא אשתרי".

ולדעת הראב"ד, צריך לדחוק שם ולפרש, דשלא במקום עבודה [והיינו במדינה] לא אשתרי. כסף משנה שם.

והוסיף, "ומפני שראה הראב"ד חולשת הדברים, לא כתב דבריו כגוזר אומר להשיג".

אלא דגם בסוף הלכות כלאים נחלקו בזה. ושם כתב הראב"ד "טעה בזה".